

СТУДЕНТТЕРДИН БИЛИМИН ТЕКШЕРҮҮДӨ ТЕСТТИН АР ТҮРДҮҮ ВАРИАНТТАРЫНЫН КОЛДОНУЛУШУ

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ РАЗЛИЧНЫЕ ВАРИАНТЫ ТЕСТОВЫХ ЗАДАНИЙ ДЛЯ ПРОВЕРКИ ЗНАНИЙ СТУДЕНТОВ

THE US DIFFERENT TESTS IN CHECKING THE STUDENTS KNOWLEDGE

Аннотация: Бул макалада кыргыз тилинин грамматикасы жана лексикалык темалар боюнча студенттердин билимин текшерүүдө колдонулган тесттин ар түрдүү варианттары сунушталды.

Түйүндүү сөздөр: тесттин түрлөрү, тесттин методикасы, тапшырманын типтери ж.б.

Аннотация: В статье предложена различные варианты тестовых заданий грамматики и лексические темы по кыргызскому языку для проверки знаний студентов.

Ключевые слова: виды тестов, методика тестов, виды заданий и тд.

Annotation: The Kyrgyz Language grammar and lexical themes in testing the students knowledge are presented in various forums of tests.

Keywords: types of tests, test methods, types of tasks etc.

Педагогикалык тапшырманы интеллектуалдык өсүүнүн, билим берүүнүн, үйрөтүүнүн негизги каражаты катары аныктоого болот.

Педагогикалык тапшырма тест түрүндө жана тест эмес түрдө жүргүзүлөт.

Тест жүргүзүү ыкмасы улам барган сайын артып, билим берүү чөйрөсүндө эн эффективдүү ыкма катары кеңири жайылууда.

Тесттин тапшырмаларын окуу жана текшерүү деп бөлүүгө болот. Тапшырмалардын көпчүлүгү окуу жана текшерүү үчүн колдонулат. Тапшырмалардын бөлүгү өз алдынча окуу, өзүн-өзү текшерүү жана берилген көрсөтмөлөрдү аткаруу менен коштолот, андан тышкары, жоопторунун варианттары так жана толук берилет.

Тесттин аныктамасын-түшүнүктүн мазмунун жана анын белгилерин тактап, ачып берген ой жүгүртүүнүн операциясы деп атаса болот. Ушул белгилерине карап, тестти башка материалдардан айырмалап, так, даана ажыратууга болот.

Тесттин методикасын колдонуу студенттердин ой жүгүртүүсүнөн тарта тилдин грамматикалык, стилдик, лексикалык кубулуштардын билүүдө баалуу кызмат аткарат. Угуп түшүнүү боюнча тесттин айрым түрлөрүн практикалоо ийгиликтүү натыйжаларды бере тургандыгын, ошондой эле, түзүлгөн жана окутууда колдонулган тесттин айрым түрлөрүн мисал катары көрсөтүп, төмөндө берилген үлгүлөр аркылуу бермекчимин.

1. Фасет (фасетность)- принциптердин айкашуусу.

Мисалы: бир өңчөй сөздөрдүн айкашы (фасетность)

{ Балалык
 Жаштык
 Адамдык } кайсы сөз түркүмүнө кирет?

1. Зат атооч
2. Этиш
3. Сын атооч
4. Ат атооч

2. Тапшырманын ачык формасы

Бул формада даяр жооп болбойт. Студент өзү жоопту жазат.

Мисалы: Бош орунду толуктоо:

Бул иш кагаздары { тил кат
 ишеним кат
 кулактандыруу } .....иш кагаздарына кирет.
 өмүр баян
 мүнөздөмө

Тапшырманын ачык формасында бир гана эмес эки бош орунду толтуруу да кездешет. Баа коюуда төмөнкүдөй учурлар каралат:

1. Эки сөз тең туура толтурулса;
2. Биринчиси туура, экинчиси туура эмес болсо;
3. Экинчиси туура, биринчиси туура эмес болсо;
4. Эки жооп тең туура болбосо;

Балл коюлат: 2;1;1:0

3. Туурасын белгилөө:

Бир саптарынан үзүндүлөр:

Авторлору :

1. Ырыс алды- ынтымак,
 Ынтымагы жок болсо,
 Алдындан таяр алтын так.

- А. Жеңижок
- Б. Арстанбек Буйлаш уулу
- В. Калыгул Бай уулу
- Г. Молдо Нияз
- Д. Молдо Кылыч
- Е. Б. Алыкулов

2. Жараткандын дүйнөсү,
 Бүт колуңа өтсө да,
 Эл менен сен бийиксин,
 Элден чыксаң кийиксиң.

3. «Койбой катып келемин,
 Нечен түркүн адамды.
 Тандабады кантейин,
 Тилим жакшы адамды».

Жооптору: 1 ____; 2 ____; 3 ____

4. Ирети менен туурасын белгилөө:

Сүйлөмдүн конструкциясы боюнча ирети менен жайгаштыруу:

- Этиш
- Жардамчы этиш
- Ээ
- Толуктооч

4.1. «Манас» эпосунун алгачкы изилдөөчүсү жана жыйноочусу В.В. Радлов тексти боюнча ирети менен туура жайгаштыруу

- Кыргыз жерине 1862-1869-жылдары эки жолу келген
- 1885-ж. «Түндүк урууларынын эл адабиятынын үлгүлөрү» эмгегин жарыялаган.
- «Манас» эпосуна кызыгып, илимий пикир айткандардын бири окумуштуу-түрколог, академик В.В. Радлов болгон.
- Ал «кыргыздар ар дайым мукактанбай шар сүйлөшөт» деген.

4.2. «Манас» эпосунун чыгыш доору тууралуу көз караш

- Ирети менен туура жайгаштыруу:
- Алтай доору
- Жунгар доору
- Енисей доору

5. Чынжырлашкан (цепные) тапшырмалар – бул тапшырманын түрү биринчи жооп, кийинки жоопко түздөн –түз байланыштуу болот.

Мисалы:

1. «Эне тилим», «Музыка» ырларынын автору
1. М. Алыбаев
2. А. Осмонов
3. Р. Шүкүрбеков
2. Бул чыгармаларды жаратуудагы авторго мүнөздүү стиль
  1. Илимий
  2. Расмий
  3. Публицистикалык
  4. Көркөм
3. Аталган автор чыгармаларын жазуудагы жанр
  1. Проза
  2. Драма
  3. Юмор
  4. Поэзия
4. Бул жанрда жазган авторлор
  1. Ч. Айтматов
  2. М.Алыбаев
  3. Т. Касымбеков

6. Кийинки тестти түзүү формасы тематикалык-бул окулган, студенттерге тааныш болгон чыгарманын, теманын айланасында болот. Теманын аталышы башына жазылат.

Бул тапшырманын эрежеси боюнча бир эле учурда чынжырлашкан жана тематикалык болот.

Илик жөндөмөсү.

Туура вариантын белгилегиле:

1. Илик жөндөмөсүнө тиешелүү жандоочтор:
  1. Карай, көздөй, карата
  2. Алдында, жанында, маңдайында
  3. Менен, үчүн, жөнүндө
2. Таандык мүчө уланып турган сөз менен
  1. Айкашат
  2. Айкашпайт
3. Синтаксистик аткарган кызматы боюнча илик жөндөмөсүндө турган сөз боло алат
  1. Толуктооч
  2. Бышыктооч
  3. Аныктооч

7. Тексттик тапшырмалар

Ч. Айтматов

Ч.Айтматов чыгармачылык ишин айыл чарба институтунда окуп жүргөндө эле баштаган. Тил илими, көркөм котормо жөнүндө макалаларды жазган. Анын япондук бала жөнүндөгү «Газетчи Дзюйю» деген биринчи аңгемеси 1952-жылы жарык көргөн. Ал өзүнүн чыгармачылык жолун В.П. Катаевдин «Полктун уулу», М.С. Бубеновдун «Ак кайың» романдарын которгондон башталды деп эсептейт.

1958-жылы басмадан чыккан «Бетме-бет» повестинде жазуучу согуш мезгилиндеги элдин оор турмушун, Сейде сыяктуу карапайым кыргыз аялынын аң-сезиминдеги өзгөрүүлөрдү, өз жанын Мекенден жогору койгон Ысмайылдын тагдырын баяндайт.

Ч. Айтматов чыгармачылык ишин _____ окуп жүргөндө эле баштаган.

Анын биринчи аңгемеси _____ жарык көргөн.

Анын которгон чыгармалары _____.

Элдин оор турмушун _____ повестинде баяндайт.

Өз жанын Мекенден жогору койгон _____ баяндайт.

Тестти баяндоо

Берилген тапшырманын саны:

Тесттин бөлүгүнүн саны:

Тесттин бөлүктөрү боюнча тапшырмалардын түрлөрүн бөлүштүрүү

Тесттин бөлүктөрү	Тапшырманын саны	Тапшырманын тиби
1- бөлүк	1	Фасет-принциптердин айкалышуусу
2- бөлүк	1	Тапшырманын ачык формасы
3- бөлүк	3	Туурасын белгилөө
4- бөлүк	4	Ирети менен туурасын белгилөө
5-бөлүк	5	Чынжырлашкан тапшырмалар
6 -бөлүк	3	Тематикалык тапшырма
7- бөлүк	5	Тексттик тапшырма

Сабактын мазмунун элементтери боюнча тесттин тапшырмаларын бөлүштүрүү

Мазмуну теманын бөлүгү, теманын аталышы	Тесттеги тапшырманын саны	Тапшырманын типтери боюнча саны					
		Фасет	Тапшырманын ачык формасы	Туурасын белгилөө	Чынжырлашкан тапшырма	Тематикалык тапшырма	Тексттик тапшырма
1.1. Морфология 1.2. Сын атооч	1	1					
2.1. Иш кагаздары 2.2. Расмий эмес иш кагаздары	1		1				
3.1. Заман агымынын өкүлдөрү 3.2. Ырларынан үзүндүлөр	3			1			

Тесттин түзүлүшү

Тесттин тапшыраларын бланкалык тестирилөөдөн өткөрүүдө тапшырмаларды түрлөрү боюнча бөлүштүрүп алуу сунуш кылынат.

Тапшырмалар мазмунунун элементтери боюнча татаал суроолор катар келип жана негизсиз жайгашып калышы да мүмкүн.

Тестти аткаруу убактысы

Тапшырманын тиби	Бир тапшырманы аткаруу мөөнөтү мин.менен	Бул тапшырманын тиби боюнча саны	Тапшырманы аткаруу убактысы, мин.менен
Фасет	0,5	1	0,5
Тапшырманын ачык формасы	0,5	1	0,5
Туурасын белгилөө	1	3	1
Чынжырлашкан тапшырма	2	5	2
Тематикалык тапшырма	2	3	2
Тексттик тапшырма	2	5	2

Текстти жана тапшырмаларды аткаруунун жыйынтыгы боюнча баалоо сунушталат. Максималдуу балл – 40.

Тесттин бөлүгү	Тапшырманын саны	Тапшырманын тиби	Максималдуу балл	
			Бир тапшырма үчүн	Бир бөлүк үчүн
1-бөлүк	1	Фасет принциптердин айкалышуусу	1	Тапшырмалар боюнча тибине бөлүштүрүү
2-бөлүк	1	Тапшырманын ачык формасы	1	
3-бөлүк	3	Туурасын белгил	1,5	
4-бөлүк	4	Чынжырлашкан тапшырма	2	
5-бөлүк	5	Тематикалык тапшырма	2,5	
6-бөлүк	3	Тексттик тапшырма	1,5	
7-бөлүк	5		2	

Бул сунушталган тесттердин түрлөрү педагогика илимдеринин доктору, профессор Аванесов Вадим Сергеевичтин «Тесты в социологическом исследовании», «Основы научной организации педагогического контроля», «Композиция тестовых заданий», «Форма тестовых заданий» деген эмгектеринин негизинде каралып чыкты.

Бул эмгектерде педагогиканын негизги теориясы жана методикасы боюнча тест формасындагы тапшырмалардын үлгүлөрү берилген.

Жогорку окуу жайларында жана мектепте өтүлүүчү сабактардын: орус тили жана адабияты, чет тилдери, философия, медицина, музыка, тарых боюнча тесттин үлгүлөрү мисалга келтирилген.

Бул тесттин тапшырмалары студенттерди логикалык жактан терең ой жүгүртүүгө, берилген тапшырмаларга жоопкерчилик менен мамиле жасап, билими деңгээлин өзүн-өзү текшерүүдө чоң роль ойнойт.

Келечектеги кесип ээлерин тилге карата жоопкерчиликтүү мамиле жасоо менен туура ойлонууга, туура сүйлөөгө, туура жазууга багытталган негизги компененттүүлүктүн бири болуп саналат.

Колдонулган адабияттар:

1. Аванесов В.С. «Композиция тестовых заданий» М., (1996, 1998, 2002).
2. Аванесов В.С. «Научные проблемы тестового контроля знаний» М., (1994).
3. Аванесов В.С. «Форма тестовых заданий» М., (2005).

Рецензент: доц.м.а. Садыкова К.

УДК 81'44

DOI 10.33514/1694-7851-2020-2-199-204

Эргешбаева Н.А.

ф.и.к., доцент И.Арабаев ат. КМУ

АДЕКВАТТУУ КОТОРМОНУН МАСЕЛЕЛЕРИ

ПРОБЛЕМЫ АДЕКВАТНОГО ПЕРЕВОДА

THE PROBLEMS OF ADEQUACY TRANSLATION

Аннотация: Бул макалада «адекваттуулук» түшүнүгү котормо сапатын баалоонун негизги критерийлердин бири катары изилденет. Атап айтканда, котормонун адекваттуулугу коммуникативдик ыкма аркылуу каралат. Англис кыргыз тилине которулган мисалдар берилди.

Түйүндүү сөздөр: түп нуска, тилдин нормалары, эквиваленттүүлүк деңгээли, эквиваленттүүлүк.

Аннотация: Статья посвящена исследованию понятия «адекватность» как одного из основополагающих критериев оценки качества перевода. В частности, адекватность перевода рассматривается с точки зрения коммуникативного подхода. Приведен ряд практических примеров адекватного перевода с кыргызского языка на английский.

Ключевые слова: оригинал, нормы языка, уровень эквивалентности, эквивалентность.

Annotation: This article considers the translation adequacy as a fundamental criterion of translation quality. The communicative approach is applied to study the phenomenon in question. Some examples of English-Kyrgyz adequate translation are analyzed.